STEUN

Steun de maart aktie van
het Steunfonds
Praktisch Humanisme

Is de financiering van het wetenschappelijk onderzoek gebaseerd op demokratische principes?

In het eerste nummer van een nieuw tijdschrift, *'Research Policy'*, zijn de resultaten gepubliceerd van een onderzoek, die een 'Studiengruppe für Systemforschung' in Heidelberg (West-Duitsland) heeft uitgevoerd. Er werd een opinieonderzoek verricht naar de wensen van de bevolking t.o.v. wetenschappelijk onderzoek en de uitkomst vergeleken met welke takken de overheid financiert. De grootste uitgaven waren in Duitsland in 1969 bestemd voor defensie en studies over kernenergie. Het publiek rangschikte deze twee gebieden respektievelijk op de achtste en zevende plaats van belangrijkheid. Geneeskunde en voeding, die volgens het opinieonderzoek op de eerste plaats moesten komen, stonden wat de werkelijke uitgaven betreft op de 4de en 9de plaats. Milieubeheer en opvoeding verkregen bij het onderzoek de 3de en 4de plaats, terwijl ze kwa financiering op nummer 10 en 11 werden gezet, zodat hiervoor slechts een kleine percentage van de totale uitgaven ter beschikking stonden.

Men zou kunnen aannemen dat een van de redenen, waarom de regering niet altijd kan doen wat de bevolking zou wensen, is dat men niet goed genoeg geïnformeerd is. Daarom hebben de bovengenoemde onderzoekers ook willen nagaan, wat de invloed is van informatie op de meningsvorming. Er werden 2 groepen gevormd: één bestaande uit studenten, de andere uit ambtenaren die door hun werk regelmatig met kwesties van financiering van wetenschappelijk onderzoek in aanraking kwamen. Voor het begin van het onderzoek kregen ze nog speciale inlichtingen over mogelijke projekten, die uit overheidspublikaties werden geput. Maar ook ná deze inlichtingen kwamen defensie en ruimtevaart laag op de lijst van voorkeur te staan, terwijl ze in feite op het budget een hoge plaats innemen. Opvoeding kreeg een zeer hoge skore, maar dat kan enigszins gebaseerd zijn op de samenstelling van de groep.

De onderzoekers kwamen tot de konklusie, dat de uitgaven voor door de overheid gefinancierd onderzoek vaak tot stand komen onder druk van pressiegroepen, die door eigenbelang zijn gemotiveerd. Omdat de toewijzing van geldmiddelen vaak tot sukses leidt, wordt dan verkrijgen van nieuwe middelen vergemakkelijkt. Op terreinen die geen subsidie krijgen wordt ook geen vooruitgang geboekt waardoor het weer moeilijker wordt meer geld te krijgen.

De boven geschilderde onderzoekingen en bevindingen gelden natuurlijk alleen voor West-Duitsland. Maar men mag aannemen dat een studie van dezelfde strekking in andere landen dezelfde kloof tussen wensen van de bevolking en daden van de regering aan het licht zou brengen. Zou niet ook in dit opzicht voor meer demokratie moeten worden gezorgd?

O. Birman, Amersfoort

HJS-ZOMERKAMPEN

Ook dit jaar organiseert de stichting Humanisties Jongeren Sentrum een viertal zomerkampen voor jongens en meisjes in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar.

Het zijn twee kampen voor kinderen in de leeftijd van 10 t/m 12 jaar (van za. 15 juli - za. 22 juli én van za. 5 aug. - za. 12 aug.) en twee jongeren kampen voor jongens en meisjes in de leeftijd van 12 t/m 15 jaar (van ma. 3 juli - do. 13 juli én van ma. 24 juli - do. 3 aug.).

De kampen worden gehouden op het terrein van boer C. Leppink in Neede, een dorp in de buurt van Hengelo. Het zijn tentenkampen en voor de maaltijden wordt zelf gezorgd. De kosten van de kinderkampen bedragen *f* 100,— exclusief reis- en zakgeld. De kosten van de jongerenkampen bedragen *f* 125,— exclusief reis- en zakgeld, maar inbegrepen het vervoer van eigen fiets naar het dichtstbijgelegen station.

Misschien bent u al bekend met de opzet van onze kampen, misschien nog niet en in een folder wil men u dan ook iets meer vertellen.
Met welke verwachtingen komt een kind naar een kamp? Wat doet hij dat hij thuis niet mag, wat leert hij wat hij thuis niet leert? Welke ervaringen doet een kind in een zomerkamp op?
Om hier iets meer van te weten heeft het HJS vorig jaar een enquête georganiseerd onder de deelnemers en de ouders van de deelnemers. Uit de resultaten bleek dat de meeste kinderen meegaan voor 'gewoon' een leuke vakantie.
Dat betekent naar de mening van het HJS: geen regels van bovenaf. Geen leiding die alles van bovenaf organiseert. Wat gaan we vandaag doen, wat doen we samen na het eten, gaan we met z'n allen lekker het bos in, en onder andere gezellig samen slapen in onze zespersoonstenten.
Natuurlijk zijn er dingen zoals hygiëne, veiligheid, voeding, nachtrust en algemene gezondheid die de kinderen nog niet helemaal zelf kunnen bepalen. Daarom vindt het HJS dat de leiding daar een verantwoording draagt, maar verder worden de regels antiautoritair, d.w.z. in overleg bepaald.

De leiding bestaat uit jonge mensen. Ze doen dit werk gratis en krijgen alleen hun direkte kosten vergoed. Meestal zijn ze afkomstig uit het onderwijs en uit sociale, pedagogische en psychologische studierichtingen. De meesten draaien al enkele jaren mee in onze kampen, zodat een goed evenwicht kan ontstaan tussen ervaring en jeugdig enthousiasme.
Voor de leiding gaat aan de kampen een gedegen voorbereiding vooraf, onder meer tijdens enkele kennismakings- en instruktieweekends. In elk kamp gaat een leiding mee van zes personen.

HUMANIST

voortzetting van Mens en Wereld

Tweewekelijkse uitgave van de stichting 'de humanistische pers'

Jaargang 27 nummer 6

1 april 1972

Redaktrice:
Josephine Vonk

Redaktieraad:
Mevr. P. Hienekamp,
R. de la Rie,
H. J. Roethof,
H. Wiedeman.

Redaktiesekretaris:
F. C. van Soesbergen,
Paulus Buyslaan 23, Amersfoort,
telefoon 03490-16474

Lay-out: Gerard Voet
Druk: Storm - Utrecht - Maarssen

Administratie, abonnementen en advertenties:
Postbus 114, Utrecht,
telefoon 030- 318145
postgiro 58 t.n.v.
'de humanistische pers', Utrecht.

Abonnementsprijzen per jaar:
Nederland, andere EEG-landen,
Suriname en Ned. Antillen *f* 15,—
Overige landen *f* 17,50
Losse nummers *f* 0,75

In dit blad ingenomen standpunten zijn niet noodzakelijkerwijs die van het Humanistisch Verbond.

De onderdaan en de totalitaire zaak

Door Peter Krug

De 'drie van Breda' hebben de afgelopen weken de gemoederen in Nederland weer in beroering gebracht. De diskussies hierover hadden meestal betrekking op de juridische aspekten van deze zaak en op het leed van de slachtoffers van de Duitse bezetting. Bij alle diskussies bleef één vraag vrijwel onbeantwoord: Welke oorzaken leidden ertoe, dat lieden als dit drietal tot een zó misdadig gedrag konden vervallen? Men heeft in dit verband wel gewezen op bepaalde aspekten van het Duitse volkskarakter. Maar een begrip als 'volkskarakter' is bijzonder vaag en wetenschappelijk nauwelijks verantwoord te hanteren. Bovendien weten wij nu, dat ook in Japanse en Russische koncentratiekampen sadisten hun kans kregen. Ook elders in de wereld worden mensen in gevangenissen en koncentratiekampen mishandeld. Amnesty International heeft er volle dossiers over. Bij vele kampbeulen zijn ongetwijfeld pathologische karaktertrekken aanwezig. Onder ongewone omstandigheden, zoals maatschappelijke en kulturele krises, oorlog, het optreden van een totalitair regime, dat bepaalde groepen tot 'Untermenschen' verklaart, krijgen dergelijke pathologische figuren mogelijkheden, die anders niet aanwezig zouden zijn. Een totalitair regime, dat de bevolking isoleert en voortdurend ideologisch indoktrineert kan velen op den duur blijkbaar doordringen van bepaalde opvattingen, die strijdig zijn met wat wij als algemeen-menselijke normen beschouwen. Dan wint ook de mening veld, dat de natie door vijanden bedreigd wordt, dat er 'inferieure rassen' bestaan e.d.
Uiteraard is hiermede niet alles gezegd. De autoritaire opvoeding, die leidt tot gezagsverheerlijking en het afwijzen van persoonlijke verantwoordelijkheid (Befehl ist Befehl) is een faktor, die evenzeer in de analyse van dit probleem moet worden betrokken.

Individu en kollektiviteit
Trouw, plicht en opofferingsgezindheid gelden in onze kultuur als hoge ethische waarden. Niet alleen in onze kultuur, maar b.v. ook in de Japanse. Het Japanse volk, samengedrongen op een aantal onvruchtbare eilanden als een mierenhoop op een kale rots, kan de strijd om het bestaan slechts overleven, wanneer ieder individu zich volledig ondergeschikt maakt aan de belangen van de samenleving. Trouw, plicht en opofferingsgezindheid zijn hier ethische waarden, zonder welke het volk in zijn direkte bestaansmogelijkheden zou worden bedreigd. De Japanner streeft er naar volledig één te zijn met de groep, hij wil opgenomen zijn in de kollektiviteit. De doeleinden van de groep worden zijn persoonlijke doeleinden. Het besef een eenling, een individu te zijn die los staat van de groep, is voor hem ondraaglijk. Ontstaat er een konflikt tussen zijn persoonlijke gevoelens en de eisen van de kollektiviteit, dan is er maar één uitweg: 'harakiri'. Maar in de afgelopen oorlog werd duidelijk dat een verabsolutering van deze waarden, zonder acht te slaan op *andere* normen en waarden, een ernstig gevaar voor het mens-zijn kunnen inhouden. De Japanse kamikaze-vliegers, de zelfmoord-kommando's, bewezen dit. De individu kan aan de kollektiviteit, waaraan hij zich onvoorwaardelijk onderwerpt, een geestelijke en mariële zekerheid en veiligheid ontlenen, maar deze zekerheid is een schijnbare, wanneer de kollektiviteit het karakter heeft van een massa lemmingen die, voortgedreven door irrationele krachten, zich in de afgrond stort.

Arthur Koestler heeft indertijd in een artikel *„Het grootste probleem van de mens: hij is zo trouw en devoot"* (in Nederlandse vertaling verschenen in 'Elseviers literair supplement' 15 nov. 1969) de stelling verkondigd, dat de trouw en onderworpenheid van de individu aan een groep, aan een kollektiviteit, kan leiden tot de ondergang van de mensheid omdat de belangen van de elkaar bestrijdende groepen bepaald niet het belang van de mensheid als geheel vertegenwoordigen. Het thema, dat Koestler hier aansnijdt is al lang bekend in de sociale psychologie maar hij plaatst het probleem in een nieuw licht: „... Oorlogen tussen stammen, nationale oorlogen, burgeroorlogen, religieuze oorlogen, wereldoorlogen worden gestreden in het veronderstelde belang van de gemeenschap, niet in het belang van de individu en altijd om zaken die wel zeer ver verwijderd liggen van het eigenbelang der strijders. Ongetwijfeld is de lust tot verkrachting en plundering wel eens de oorzaak van een strijd in het klein, maar in het algemeen kan toch gesteld worden dat fanatieke trouw — tot het punt van volkomen zelfverloochening toe — aan koning en vaderland, leider of groep altijd ten grondslag ligt aan oorlogen. Met andere woorden, de moeilijkheid waarmee de mens te kampen heeft is niet zijn buitengewone agressiviteit [1]), maar het feit dat hij zo'n trouw en devoot wezen is. Hij schijnt een sterke biologische behoefte te hebben 'erbij' te horen... Het aantal slachtoffers van 'individuele' misdaden door de hele geschiedenis heen is vrijwel verwaarloosbaar naast de horden die vrolijk, ad majorem gloriam, worden geofferd op het altaar der ware godsdienst, dynastie of politieke leer. Uit de woorden 'blinde trouw' spreekt overduidelijk het onkritische van die hartstocht in de mens zich te binden aan persoon, groep, ras, vlag of geloofsleer. De geschiedenis leert ons dat de grote meerderheid der mensen als verwezenlijking van de behoefte aan zelfoverdracht slechts een primitief soort identifikatie kent met een maatschappelijke groepering en met de geloofsleer van die groepering. Er bestaat een essentieel verschil tussen een dergelijke primitieve identifikatie en de meer volwassen vormen van sociale integratie. Echte integratie houdt in dat autonomie en verantwoordelijkheid van het individu in het maatschappelijke geheel worden bewaard; identifikatie betekent dat beide geheel of gedeeltelijk moeten worden opgeofferd; de kritische instelling en morele verantwoordelijkheid gaan ten onder. In sommige opzichten is er sprake van een terugkeer tot de infantiliteit... Door de hele geschiedenis heen heeft de drang tot zelfoverdracht van het individu zich alleen maar kunnen manifesteren in de reeds eerder genoemde trouw aan de scherp afgetekende, nauw omgrensde groep, waarmee hij zich in die mate identificeerde dat dit slechts kon leiden tot vijandschap jegens andere groepen. Als een mens alleen is, is hij geneigd zijn eigen belangen — ongeacht zijn naasten — te laten voorgaan; als hij zich in een identifikatiepositie met een groep bevindt, is het juist andersom gesteld. Het egoïsme van de groep wordt als het ware gevoed door het altruïsme van haar leden...". Tot zover Koestler.

De onderdaan en het apparaat
Tot welke eksessen de gedisciplineerdheid van 'der Untertan' kunnen leiden heeft de wereldgeschiedenis geleerd. Het bleek ook uit een eksperiment aan de Yale-universiteit dat aantoonde, dat in veel mensen een kleine 'Eichmann' schuilgaat. De Amerikaanse psycholoog prof. Stanley Milgram had via een advertentie in de pers een aantal proefpersonen bereid gevonden als 'leraar' op te treden in een pseudo-leereksperiment. Zij moesten een 'leerling' (in feite een medewerker van het laboratorium) een serie woordparen leren, zoals 'gevaarlijke spoorwegovergang', 'groene plant'. Iedere keer, dat de pseudo-leerling een fout maakte moest de leraar hem straffen met een elektrische schok. Deze schok kon oplopen van 15 tot 450 volt. De schokken konden worden toegebracht via dertig handeltjes, die de 'leraar' had te bedienen. De 'leerling' bevond zich in een andere kamer, vastgebonden op een stoel. De leider van het eksperiment deelde de 'leraar' mede, dat het eksperiment niet gevaarlijk was en dat de 'leraar' verplicht was iedere volgende fout met een sterkere schok te beantwoorden. De 'leraar' wist niet dat de pseudo-leerling geen echte schokken ontving, ook al schreeuwde deze steeds luider naarmate de schokken 'heviger' werden. Na de 300-voltschok gaf de leerling helemaal geen antwoord meer ook dit moest worden gestraft met een zwaardere schok. Het opmerkelijke van dit eksperiment was, dat de meeste proefpersonen doorgingen (ondanks de steeds sterker wordende elektrische schokken, die zij hun 'leerling' meenden te moeten toebrengen) omdat, zoals zij zeiden, „de proefleider

➤

1) Ik teken hierbij wel aan dat de beroemde dierpsycholoog prof. K. Lorenz blijkens zijn boek 'Over agressie bij dier en mens' tot de konklusie is gekomen dat agressie een voor de individu noodzakelijk instinkt is om zich te kunnen handhaven. P.K.

het heeft gezegd". Wel protesteerden zij, en geraakten zij in een emotionele, onzekere toestand, maar zij gingen door. Slechts 14 van de 40 proefpersonen weigerden het eksperiment voort te zetten en hielden op vóór de uiterste grens van 450 volt. Zij verzetten zich tegen het pseudo-gezag, terwijl de anderen zich neerlegden bij de beslissingen van het 'gezag', dat zij zelf hadden aanvaard! Dit ondanks de wetenschap dat zij een medemens leed toebrachten, terwijl zij zich nauwelijks afvroegen wat de zin en het doel van dergelijke ver doorgedreven eksperimenten kon zijn.

In zijn lezenswaardige boekje *'Het web van menselijke en sociale relaties'* (Den Haag, 1962) schrijft dr. J. A. M. Meerloo: „De bureaukratische geïnstitutionaliseerde beschaving met haar nadruk op de letter van de wet en op het automatische van de regel heeft menselijke banden verzwakt en vooral het geloof in menselijke waarden aangetast. De leden van de S.S., die de meest gruwelijke misdaden begingen, konden dat alleen maar doen, omdat ze zich mechanische raderen waanden in een geïnstitutionaliseerde machine. Degenen, die ik te onderzoeken kreeg, verborgen hun persoonlijke zedelijke verantwoordelijkheid altijd achter het bevel dat gegeven werd door de onpersoonlijke organisatie. Institutionalisme is voor velen een magisch spook geworden zonder morele verantwoordelijkheid en zedelijke verbintenis. Het technisch tijdperk heeft de warme, menselijke verhoudingen in relaties tussen mensen en dingen, tussen mensen en machines, tussen mensen en instellingen omgeschapen . . ."

De nacht van Dresden

Het hele probleem werd mij nog weer eens duidelijk voor ogen gesteld bij de lektuur van het in het Nederlands vertaalde boek van de inmiddels uit Tsjechoslowakije gevluchte Slowaakse schrijver Ladislav Mnacko, dat verscheen onder de titel 'De nacht van Dresden'. In dit boek ervaart men hoezeer de oorlog de mens heeft gebracht in een labirint van overwegingen van gerechtigheid, ethische oordelen, politieke beweegredenen en motieven van lijfsbehoud, emotionele en rationele overwegingen, die alle zekerheden doen wankelen. De hoofdpersoon in dit verhaal, een Slowaak, is met andere rondzwervende vluchtelingen in Dresden beland, waar hij zich met zwarte handel een goed bestaan heeft verzekerd. Juist hij, die de Duitsers haat en een vurig voorstander is van de zaak der geallieerden, wordt verliefd op een Duitse vrouw. Op de avond van het grote bombardement wordt hij gearresteerd, maar de Gestapo-agent, die hem meevoert, laat hem vrij in deze nacht wanneer, zoals de schrijver zegt „wolken van vuur de straten beheersten, de nacht tot dag werd en mensen in het vuur verzengden".

De gesprekken tussen de ik-persoon en een Hamburgs meisje, waarin de oorlogsherinneringen van de Slowaak zijn verweven, vormen de inhoud van het boek. Het meisje hoopt antwoord te vinden op de vraag, die haar leven beheerst: Wie was er toen schuldig en wie niet? Zijn wij allen schuldig of waren het slechts enkelingen, die recht tot onrecht maakten? De persoonlijke tragiek van twee mensen, de Slowaak en de dochter van een S.S.-er, worden hier geplaatst in het kader van de historische katastrofe en van de nasleep daarvan. Het meisje stelt de Slowaak scherpe vragen, o.m. over de zin van het bombardement op Dresden. Zijn antwoord is, dat de verwoestingen bij dit bombardement in geen enkele verhouding staan tot de verwoestingen, die de Duitsers in landen als Rusland en Polen hebben aangebracht.

Mnacko wil in dit boek betogen dat de eenvoudige, rechtlijnige moraalvoorschriften ons geen zicht op de werkelijkheid en onszelf kunnen bieden. De hoofdpersoon zegt: „Als ik een Duitser tegenkom, een Duitser van mijn leeftijd, zet ik hem ogenblikkelijk een helm op. Ik stel mij voor hoe hem het grijze tenue staat of het zwarte uniform, ik ga sorteren: Feldwebel, Oberst, Sturmführer, Oberscharführer, ik zie hoe hij met zijn laarzen over de velden stampt, over de lichamen en gezichten van Europa".

Maar deze 'deutschfeindliche' Slowaak had een Duitse geliefde en voert eindeloze gesprekken met de dochter van een S.S.-er. Hij verdedigt de zaak van de geallieerden en veroordeelt tegelijk de waanzin van de oorlog. Hiroshima was nodig zegt men, om de geallieerde overwinning op de kortst mogelijke termijn te realiseren. Maar welke zin had dan nog het bombardement op Nagasaki?

De vragen van schuld en verantwoordelijkheid van individuen en staten worden door de Slowaakse auteur op indringende wijze aan de orde gesteld. Mnacko laat de dochter van de S.S.-er deze vraag stellen, een oude vraag, die niet met één antwoord is te beantwoorden: 'Het Europa, waar jij het over hebt, vocht tegen de Duitsers in naam van de menselijkheid. Kon men in dienst van de menselijkheid met onmenselijkheid vechten? Kan men de misdaad door misdaad uitroeien?'

Het antwoord van de man luidt: 'Zes jaar zat ik in de rotzooi. De zes allermooiste jaren van een man. Alleen maar omdat het een waanzinnige genius gelukt was een groot en sterk volk gek te maken, het in te pompen, dat de voorzienigheid het had uitverkoren om de wereld te beheersen, omdat het beter, naar ras waardevoller, omdat het militair gezien dapperder was'. De dochter van de S.S.-er antwoordt: 'Maar niet alles in de wereld is te begrijpen of te verklaren of met het verstand op te lossen . . . kan ik er soms wat aan doen dat ik een Duitse ben? Ik heb mijn eigen nationaliteit, plaats en tijd van bestaan niet uitgezocht. Dat is niet rechtvaardig . . .'

Het probleem is duidelijk. Er is hier een samenhang tussen een historische tragedie en een persoonlijke tragedie maar deze samenhang wordt — terecht — als absurd ervaren.

Het perspektief van een nieuwe samenleving

De hoofdpersoon vertelt over zijn oorlogservaringen in Dresden en zijn liefde voor een jonge Duitse vrouw, dochter van een diplomaat. Het is bij monde van deze Duitse vrouw, dat Mnacko ons opnieuw konfronteert met het probleem, dat ons in dit artikel bezighield en waarop Koestler *zijn* antwoord gaf, een antwoord dat merkwaardig parallel loopt met dat van Mnacko. Dit blijkt wel uit deze regels van diens bittere boek, dat een poging is het menselijk bestaan te doorlichten in een tijd van historische katastrofen.

De Duitse vrouw zegt: 'Papa is een Duitser en de Duitsers hebben een merkwaardig verkeerd gevoel voor plicht, voor eer, dat weten ze daar bovenaan ook precies, dat hebben zij in hun plannen mee berekend, het is hen totaal gelukt de gehele natie te ontmenselijken, niemand hoeft het te wagen volgens zijn verstand en zijn gevoelens te handelen en niemand waagt het ook zo te handelen. Ons gevoel voor eer en plicht helpt hen het hele volk naar de katastrofe te leiden, naar het verderf, waaruit het zich nooit meer zal kunnen verheffen . . .'

Is hiermee alles gezegd? Mnacko meent van niet. In de laatste bladzijden van dit merkwaardige boek laat hij de ik-persoon tegen het jonge meisje zeggen, dat de Duitsers in de oorlog alle kansen hebben voorbij laten gaan om deze meest zinloze en afschuwelijkste van alle oorlogen te beëindigen maar hij voegt eraan toe: 'Uit al die dingen kun je niet konkluderen, dat er een onveranderlijk karakter van een natie of van een maatschappij bestaat. Ik geloof niet, dat het legendarische Duitse militarisme zoiets als een eeuwige vloek is. *Dat is een kwestie voor jou en jouw generatie. Jullie hebben de mogelijkheid zo te zijn of niet zo te zijn'.*

Een optimistische konklusie, omdat hier impliciet wordt uitgegaan van de vrijheid van keuze. Volken noch individuen blijken volgens deze visie te zijn gepredestineerd tot een bepaald gedragspatroon.

Intussen zijn noch optimisme noch intellektuele bekommernis of morele verontwaardiging over de vaak wonderlijke en irrationele gedragspatronen van homo sapiens voldoende om de weg te vinden naar een geestelijk en sociaal gezonde maatschappij. Allereerst dient de vraag beantwoord te worden welke psychische, sociale en ekonomische mechanismen mensen ertoe brengen zich in agressieve clans, groepen en staten op te sluiten. Hierover is al veel gezegd en geschreven. Naast theoretische bezinning is het echter nodig te werken voor en te streven naar maatschappelijke strukturen, die individuen voldoende psychische en sociale zekerheid en ontplooiingsmogelijkheden kunnen bieden om agressieve eksplosies op grote schaal te voorkomen, die bij de huidige stand van de techniek tot zelfmoord van de mensheid kunnen leiden.

Graag sluit ik mij dan ook aan bij deze konklusie van Erich Fromm in zijn boek

De gezonde samenleving:

'De mens kan zichzelf tegen de gevolgen van zijn eigen dwaasheid slechts beschermen door een gezonde samenleving in te richten, die in overeenstemming is met de ware behoeften van de mens, behoeften die geworteld zijn in de ware aard van zijn menselijkheid. Een samenleving waarin de mensen liefdevol met elkaar omgaan, opgenomen in banden van broederschap en solidariteit en niet in banden van bloed en bodem; een samenleving, die de mens de mogelijkheid biedt om de natuur te transcenderen op kreatieve en niet op destruktieve wijze en waarin iedereen een echt zelfbewustzijn verwerft door zich als de oorsprong van zijn vermogens te voelen en niet door een konformisme van buiten af, en waarin een stelsel van levensoriëntatie en eerbied bestaat, zonder dat de mens daarvoor de werkelijkheid behoeft te vervalsen en te verwringen en zonder dat hij idolen moet aanbidden'.

De zwarte tranen van Angola

De Portugese kolonie Angola levert 5 % van alle in de wereld geproduceerde koffie, de helft hiervan gaat naar de V.S., de tweede afnemer van Angolese koffie is Nederland.

De Angolese koffie wordt grotendeels verbouwd op grote koffieplantages in het noordwesten van het land. Deze zijn zonder uitzondering in het bezit van rijke Portugezen en andere Europeanen. Het werk op de plantages wordt door Afrikanen verricht: de leidinggevende funkties zijn altijd in handen van Europeanen.

Meer dan iets anders heeft de koffie als nieuwe bron van welvaart er toe bijgedragen dat er zich steeds meer Portugese kolonisten in Angola gingen vestigen. Zo steeg tussen 1955 en 1961 het aantal Europese koffieplantages van 600 tot 2000. Belangrijker nog is dat gedurende deze periode de totale oppervlakte land, die aan niet-Afrikaanse belangen was toegekend, meer dan verdubbeld werd.
Het land dat geschikt was voor de koffieteelt werd hierdoor zo schaars en kostbaar dat de Portugese kolonisten elkaar de eigendomsrechten van de grond gingen betwisten en het land dikwijls met geweld werd bezet. Hierbij werd geen rekening gehouden met eventuele eigendomsrechten van de Afrikanen. Dit heeft naar de mening van de Subkommissie van de Verenigde Naties voor Angola mede geleid tot de opstand in 1961.
In 1956 was de situatie zo ver uit de hand gelopen dat de meeste blanken hun enorme rijkdom te danken hadden aan land dat ze illegaal bezet hadden. Om de situatie weer in de hand te krijgen gaf de Portugese regering in 1956 alle kolonisten de kans om zonder straf of boete het door hen illegaal bezette land te laten registreren. Bij het afgeven van eigendomsbewijzen van de grond werd totaal geen rekening gehouden met het feit dat veel van het illegaal bezette land aan Afrikanen toebehoord had.
Om het hoofd te bieden aan een nieuwe golf van illegale bezetting van land werden in 1961 door de Portugese regering speciale teams opgericht om sneller terreinen af te bakenen. Bovendien werd in dat jaar de bureaukratische procedure sterk vereenvoudigd. Het gevolg was een verdrievoudiging van het gebied dat aan Europeanen werd toegekend tussen 1961 en 1962.
Ondertussen was in Angola de oorlog uitgebroken. Als gevolg van de Portugese terreur vluchtte een half miljoen inwoners van de koffiegebieden in het noorden van Angola over de grens.
De achtergebleven Afrikanen werden grotendeels naar andere delen van Angola afgevoerd en in hergroeperingskampen (aldeamentos) opgeborgen. Nu kwamen er opnieuw grote stukken land, waarop vroeger Afrikanen gewoond hadden, beschikbaar voor de Portugese kolonisten. In januari 1967 werd nogmaals bekend gemaakt dat men al het illegaal bezette land ongestraft bij het Portugese bestuur kon laten registreren.

Gedwongen arbeid
De Afrikaan in Angola werd niet slechts van zijn grond verdreven, maar de Portugese plantagehouder had ook zijn arbeidskracht nodig. Nu bleek de Afrikaan niet alleen onwillig om zijn grond af te staan maar hij bleek ook weinig bereid om op Europese plantages te gaan werken. Dit hield verband met het feit dat de plantagehouders niet bereid waren om een behoorlijk loon te betalen.
In plaats van de arbeidsomstandigheden en de lonen te verbeteren gingen de Portugezen er toe over de Afrikanen te dwingen op de plantages te werken.
Hierbij werd gebruik gemaakt van een wet die bepaalde dat in de Portugese koloniën elke inboorling de wettelijke en zedelijke plicht heeft om te werken. Kan hij niet aantonen dat hij werk heeft, dan zal het Portugese bestuur hem wel aan het werk helpen. De plantagehouder was graag bereid om de Portugese bestuursambtenaar voor elke geleverde Afrikaan een bepaald handgeld te betalen. Zelfs de Afrikanen die zelf koffie verbouwden konden dikwijls niet onder dit ronselsysteem uitkomen.
Volgens de Portugese propaganda zou deze gedwongen arbeid na het uitbreken van de opstand in Angola in 1961 zijn afgeschaft. Alle plantagearbeiders worden nu 'volunrarios' (vrijwilligers) genoemd. In werkelijkheid echter wordt er nog steeds op grote schaal van gedwongen arbeid gebruik gemaakt. Op grond van informatie van Nederlandse missionarissen die in Angola werken, bracht de Katholieke Volkspartij in 1969 een rapport uit waarin werd verklaard dat de gedwongen arbeid nog steeds voortduurt en dat het aantal arbeiders dat op deze wijze werkt tussen 1962 en 1964 nog is gestegen. Het rapport noemt ook cijfers, het meldt dat in 1964 in sommige koffiegebieden in het noorden van Angola zelfs 85 % van de ongeschoolde Afrikanen op deze wijze is tewerk gesteld.
Ook een werkgroep van de Commissie voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties, die een onderzoek instelde naar de mensenrechten in de Portugese koloniën, kwam in 1970 tot de volgende konklusie: *Wij hebben bewijzen dat in de Portugese koloniën nog steeds de meest onmenselijke vorm van dwangarbeid voorkomt.*

Financiële steun
Een groot gedeelte van de inkomsten uit de verkoop van Angolese koffie wordt besteed voor de oorlogsvoering tegen de Angolezen. Hoeveel deze totale bijdrage jaarlijks bedraagt is niet precies te berekenen. Een grootte orde is echter wel te geven. In antwoord op vragen van de heer Vredeling deelde de Nederlandse minister van Economische Zaken Nelissen op 28 december 1970 mee, dat in het oogstjaar 1968/69 circa 30 % van de opbrengst van de export van Angolese koffie naar de staat ging. Daar Nederland voor bijna *f* 100 miljoen aan Angolese koffie invoert, gaat hiervan dus een kleine *f* 30 miljoen naar de Portugese

Het bestuur van de

EDUARD DOUWES DEKKER STICHTING,

aangesloten bij de **Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden te Amsterdam,**
hoopt in maart 1973 in AMSTERDAM-BANNE BUIKSLOOT een bejaardencentrum, omvattende een verzorgingstehuis voor 150 bejaarden en een verpleegtehuis voor 120 patiënten in gebruik te nemen.

Voor dit komplex wordt gevraagd een

algemeen directeur/ direktrice

die met een grote mate van zelfstandigheid de leiding van dit komplex op zich kan nemen, waarbij van hem/haar verwacht wordt dat hij/zij een nauwe samenwerking met de nog te benoemen geneesheer-direkteur van het verpleegtehuis en de stafleden tot stand weet te brengen.

Gegadigden dienen humanistisch georiënteerd of buitenkerkelijk te zijn en te beschikken over goede kontaktuele eigenschappen, alsmede over organisatorisch, ekonomisch en administratief inzicht. Een middelbare schoolopleiding of een daarmede gelijk te stellen opleiding is gewenst. Ervaring in het bejaarden werk strekt tot aanbeveling.

Indiensttreding zo spoedig mogelijk.

Deze funktie zal worden gehonoreerd volgens de salarisregeling van de Stichting Landelijke Samenwerking Bejaardentehuizenorganisaties.

Kandidaten dienen bereid te zijn hun medewerking te verlenen aan een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig geschreven brieven o.a. vermeldende levensloop, levensbeschouwing, opleiding en referenties, met recente pasfoto, binnen 3 weken na plaatsing van deze advertentie te richten aan het bestuur van de Stichting, p/a de heer J. F. Sj. Tuininga, Nedersticht 215, Amsterdam.

Uw gift leeft door, door, door.

Veel mensen in ontwikkelingslanden willen zelf hun levensomstandigheden verbeteren.
Hun plannen stuiten af op geldgebrek. Dat geld willen zij lenen, maar banken lenen niet aan arme mensen. HIVOS heeft geld nodig om hierin te voorzien via plaatselijke organisaties in die landen.

Anders dan bij een gift blijft dit geleende geld steeds weer anderen ten goede komen. In een aantal landen werkt dit systeem al met sukses.

Vül de bon in voor informatie, of stort een bedrag op giro 716000 t.n.v. HIVOS, Den Haag.

Zend mij inlichtingen over uw steun aan **HIVOS** micro-projecten:

Naam: _____

Adres: _____

Plaats: _____

In envelop zonder postzegel zenden aan HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelings-Samenwerking), Antwoordnummer 900 - Den Haag.

REKENSCHAP

Helaas zijn er nog vele lezers van 'Humanist' geen abonnee van Rekenschap (adm. Oudegracht 152, Utrecht). Daarom leek het ons nuttig weer eens de aandacht te vestigen op de veelzijdige inhoud van dit driemaandelijkse tijdschrift van onze Humanistische Stichting Socrates, waarop eigenlijk ieder lid van het H.V. zich zou moeten abonneren. Het juninummer 1971 bevatte bijdragen van O. Noordenbos 'Het einde der religie' van P. Jacobs 'Simone de Beauvoir' van J. C. Brandt Corstius 'Multatuli'. Het septembernummer was geheel gewijd aan de herdenking van de Parijse Commune en bevatte artikelen van B. W. Schaper, Hella Haasse, J. C. Brandt Corstius, P. Krug en S. Loschacoff-De Kanter.
In het decembernummer vindt de lezer een redaktionele inleiding van J. P. van Praag over de Club van Rome, herinneringen van Libbe van der Wal, een bijdrage van J. C. Riemersma 'Nut en nadeel van de wetenschap' en van H. G. Choufour 'Sartre en een alternatieve samenleving'. In ieder nummer vindt men voorts een aktualiteitenrubriek verzorgd door P. Krug en literaire beschouwingen van de hand van P. Spigt.

staatskas. Daar van de begroting van Angola ongeveer een derde aan oorlogsvoering wordt uitgegeven komt op deze wijze jaarlijks *f* 9 miljoen beschikbaar voor de strijd tegen de Angolezen.
Sinds 1962 (dekreet 3.326) wordt op elke kilo geëksporteerde koffie een ekstra heffing van 0,25 escudo (ruim drie cent) gelegd ten bate van de OPVDC (Organizaçao de Volúntarios e Defesa Civil), de para-militaire organisatie van Portugezen in Angola, die na de opstand in 1961 werd opgericht. De OPVCD staat onder leiding van een hoge militair. Daar Nederland jaarlijks ruim 30 miljoen kilo koffie afneemt betekent dit een bijdrage van *f* 1 miljoen aan dit militaire onderdrukkingsapparaat.
Ook via de defensiebelasting op de winsten van de koffie-ondernemingen krijgt de Portugese overheid ieder jaar vele miljoenen binnen. In onderstaand overzicht wordt aangegeven wat alleen al de koffieonderneming CADA, die op 18 koffieplantages een twintigste van de Angolese koffie produceert, aan defensiebelasting betaalt: (in milj. guldens):

	1963	1964	1965	1966
Inkomsten	9,5	13,5	13,2	10,9
Defensiebelasting	0,3	0,6	2,7	2,6
Inkomstenbelasting	0,6	0,7	1,2	1,1
Eksportbelasting	3,0	3,6	3,3	3,8
blijft over	5,6	8,6	6,0	3,4

Als de CADA alleen al meer dan *f* 2,6 miljoen aan defensiebelastingen betaalt komt men met een zeer voorzichtige schatting van de totale opbrengst toch al gauw op *f* 8 miljoen. Dit betekent dat Nederland zo'n 2 miljoen defensiebelasting via zijn koffieaankopen betaalt.
Telt men hier nog bij de oorlogsuitgaven voor de Portugese staat uit de inkomstenbelasting, zowel van de koffieplantages, de transportondernemingen, eksporteurs en tussenhandelaren, dan kan men veilig aannemen dat Nederland jaarlijks minstens voor 13 miljoen inkomsten ten behoeve van de onderdrukking in Angola zorgt. *Dit is een gulden per Nederlander, van zuigeling tot AOWer, per jaar.* Een ontstellend cijfer als we bedenken dat onze bijdrage aan akties voor steun aan de Angolese bevolking nog geen dubbeltje per Nederlander per jaar bedraagt.

Door koffie uit Angola in te voeren draagt Nederland bij aan de onderdrukking en kinderarbeid in Angola.

Wat zullen de gevolgen zijn van een stopzetting van de invoer van Angolese koffie?
In de eerste plaats zal er een eind komen aan de ongewilde bijdrage van de Nederlandse koffiekonsument aan het onderdrukkingssysteem in Angola. Het wegvallen van deze bijdrage zal een gevoelige klap betekenen voor de Portugese ekonomie die door de strijd in de drie koloniën al zeer zwaar belast is.
Een vaak gehoord argument tegen een boycot van een bepaald produkt is, dat de plaatselijke bevolking hiervan het eerste slachtoffer wordt. In het geval van de Angolese koffie is hier geen sprake van. In Angola slagen de Portugezen er alleen door harde dwangmaatregelen in om de Afrikanen op de koffieplantages te laten werken. De Afrikanen willen liever bij hun gezin blijven en op hun eigen land werken om in hun onderhoud te voorzien dan weggesleept te worden als dwangarbeider.
Het betrekken van de koffie uit de onafhankelijke Afrikaanse landen inplaats van uit Angola heeft voor de Nederlandse konsument geen nadelige gevolgen. De koffie uit de onafhankelijke Afrikaanse landen is even goed en niet duurder dan Angolese koffie. Ook de werknemers in de Nederlandse koffie-industrie gaan er niet op achteruit. Het enige dat we van de koffiefabrikanten en de importeurs vragen is de bereidheid om nieuwe koffiemarkten te zoeken. Gezien de konsekwenties van de huidige koffie-invoer uit Angola menen wij deze extra inspanning van hen te mogen vragen. Bovendien worden er ten gevolge van een overeenkomst tussen de E.E.G. en 18 onafhankelijke Afrikaanse landen (de voormalige Franse koloniën) en een meer recente overeenkomst met Kenya, Uganda en Tanzania geen invoerrechten geheven op koffie uit deze landen. Op koffie uit Angola (evenals die uit Brazilië en Columbia) wordt een invoerrecht van 7 % van de waarde geheven. Het op deze wijze verleggen van de aankopen is echter een langzaam proces, veel te langzaam voor de Angolezen die voor hun vrijheid vechten.

Het Angola Komité heeft van een aantal direkties van koffiebedrijven de toezegging weten te krijgen dat deze geen Angola koffie meer zullen verwerken.
Via een massale voorlichtingsaktie wil het komité de Nederlandse bevolking ervan overtuigen dat zij Angola koffie dient te weigeren.
De inzet van deze aktie is de jaarlijkse oogst van dertig miljoen kilo koffie die een bijdrage betekent aan de Portugese ekonomie van onze honderd miljoen gulden waarvan ten minste dertien miljoen voor Portugese militaire aktiviteiten is bestemd.
Door Angola koffie te weigeren steunt u het Angolees verzet tegen Portugeze militair-koloniale overheersing.

Gegevens in dit artikel: Angola Bulletin februari-maart 1972. Het boekje 'Koffie voor Nederland, bloed van Angola' is verkrijgbaar bij het Angola Komité, *f* 1,25.

PERSBERICHT

SEC-3 over homofiele vrouw is uit.
De homofiele vrouw wordt dubbel gediskrimineerd: als homofiel en als vrouw. Dit is de belangrijkste konklusie uit het speciale vrouwennummer van SEC, het vierwekelijks informatiebulletin van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC, dat deze week verschijnt.
Om deze dubbele diskriminatie aan de kaak te stellen, zal het COC (waarvan 15% van de 7000 leden vrouw is) op **donderdag 27 april** in Utrecht een landelijke bijeenkomst hieraan wijden.
Meer informatie vindt u in SEC-3, te bestellen door storting van *f* 1,— op postgiro 570348 t.n.v. penningmeester COC, onder vermelding van SEC-3.
Een abonnement kost *f* 8,50 per jaar (12 nummers).

Humanisme

Ook Uw kijk op het leven?

door C. H. Schonk

In eenvoudige, heldere taal zet de schrijver de humanistische principes en de humanistische kijk op het leven uiteen.

96 blz. Prijs *f* 4,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

PERSBERICHT

COC-bedrijfslevenaktie
Uit een onlangs gehouden CRM-onderzoek blijkt dat er nog veel diskriminatie bestaat van homoseksuelen in het bedrijfsleven. Daarom zal de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC in de komende maanden een aktie houden in het bedrijfsleven om die diskriminatie te bestrijden.

Perskonferentie
Woensdag 23 februari heeft het COC een perskonferentie gehouden waarin de bedrijfsleven-aktie van het COC gepresenteerd werd.

Groot aantal bedrijven wordt benaderd.
Een groot aantal bedrijven zal in de komende weken benaderd worden door het COC. Aan de hand van de onderzoekresultaten zal op de noodzaak van stelselmatige voorlichting gewezen worden.
Het COC heeft 80 voorlichters voor deze aktie beschikbaar. Verzoeken om voorlichting kunnen gericht worden aan Mevrouw Rijnders, COC-kantoor, Frederiksplein 14, Amsterdam, 020 - 231192 / 234596.

Ook andere instellingen worden benaderd.
Naast bedrijven zullen ook de Gewestelijke Arbeids Bureaus, Werkgevers- en Werknemersorganisaties, vormingsinstituten voor ondernemingsraadsleden en werkende jeugd, sociale akademies, etc., worden aangeschreven.

Stichting Dialoog start fonds
Teneinde de voorlichting aan het bedrijfsleven ook financieel mogelijk te maken, start de Stichting Dialoog een voorlichtingsfonds voor het bedrijfsleven, onder voorzitterschap van Prof. Dr. Trimbos.
Stortingen kunnen gedaan worden op postgiro 386094 van de Stichting Dialoog, onder vermelding van 'bedrijfslevenfonds'.

Vormingswerk . . . voor wie?

Door Pien Hienekamp

Vormingswerk en vormingsonderwijs zijn over het algemeen nog niet ingesteld op de lager- en niet-geschoolden. Niet naar vorm, gebruikte middelen, niet naar inhoud. Dit geldt, dacht ik, voor een groot deel van het vormingswerk terwijl het gezien de aantallen juist andersom zou moeten zijn.
Immers, we vergroten zodoende de verschillen in ontplooiing en ontwikkeling tussen de 'achterblijvers' en de meer ontwikkelden.

Steeds opnieuw wordt gekonstateerd dat wij lager- en ongeschoolden niet bereiken en de middengroepen heel heel moeilijk.
Naar mijn overtuiging komt dat doordat we (nog) niet serieus genoeg gezocht hebben naar die middelen (vormen, inhouden, woordgebruik) waarmee zij wèl bereikt kunnen worden. Beter gezegd: zich aangesproken voelen, zó, dat zij meedoen willen. Wanneer wij ons bij hen niet verstaanbaar kunnen maken als wij dat echt willen, dan schieten wij zelf toch tekort!?

De zin van 'vorming' van de in ontwikkeling hogere lagen van de bevolking (30%) die volgens velen zo'n belangrijke invloed op toekomstige ontwikkelingen zullen hebben, wil ik beslist niet betwijfelen. Toch meen ik dat deze groepen de laatste jaren al steeds meer via meerdere kanalen verder gevormd worden. Al tijdens het basisonderwijs nemen zij meer op. Verdere scholing en ook de massamedia zijn voor hen redelijk verstaanbaar en vormend. Dit in tegenstelling met de mééste mensen. We vergissen ons daar vaak in!

Voor die velen (70%) is het lager onderwijs al een moeilijke zaak.* Voortgezet onderwijs of vakopleidingen zijn miniem en ze zijn daar ook weinig in geïnteresseerd. Begrijpelijk als je op de lagere school al moeite had om mee te komen. Ook de massamedia, voor zover deze verruimend-vormend werken, worden door hen praktisch niet gezien en gelezen.

Van de plm. 60 meisjes van de huishoudschool waarmee ik wekelijks 'levensvragen' bespreek, ziet hoogstens 1/10 een enkele keer een programma als 'een dikke zoen van de juffrouw', 'sex in wording', 'wie niet' en dergelijke. Hun ouders dan? 'Nee juf, die zetten zoiets àltijd af'.
De woordkeuze en de wijze van benaderen zijn niet op hen afgestemd. Die komen voor hen uit een andere wereld.

Ik voel het als een kwalijke verdeling van geld en mankracht, voor het grootste deel 'vorming' te bedrijven die de mééste mensen, jongeren en kinderen eenvoudig niets doet, hen niet eens bereikt en wel weer ten goede komt aan de reeds zogenaamd meergeïnteresseerden.

Er was eens een oud vrouwtje dat op een nacht in een donkere laan onder een lantaarn met haar paraplu in de plassen stond te krabben. Een behulpzame voorbijganger vroeg of hij haar misschien kon helpen met iets. 'Heel graag . . .' Haar gebit was door een hoestbui uit haar mond gevallen.
Na een kwartier zoeken vroeg hij of ze zeker wist dat het op deze plek gebeurde.
'Oh, nee', zei ze. Het was een eindje verderop gebeurd.
'Maar waarom zoekt u dan hier?' vroeg de man stomverbaasd.
'Nou, ziet u, daar verderop is het zo donker; daar durf ik niet te zoeken, dat is me te eng.'

Zolang wij met onze woorden (zelfs al laten we moeilijke woorden weg) en vanuit onze intellektuele manier van denken vormingswerk doen en vormingsonderwijs geven zou ik ons met dit vrouwtje willen vergelijken. Werken met mensen die zo vaak totaal andere dingen belangrijk vinden dan wij, die onze ordening van begrippen niet volgen, enz., is eng en ontiegelijk moeilijk. Maar kàn het niet? Het moet op de een of andere manier kunnen!
Wie helpt ons?

* uit **'Die rotschool van u'** (Bruna):
In '68 en '69 werd van 33 tweede klassen l.o. nagegaan hoeveel kinderen en uit welke milieus, al waren blijven zitten. Over alle leerlingen verdeeld had 12% alleen de eerste, 5% alleen de tweede en 2% de eerste en tweede klas gedoubleerd. De milieus (ouders) werden onderscheiden in: hoger, middenkader, lager personeel, kleine zelfstandigen, geschoolde arbeiders en ongeschoolde arbeiders.

Van kinderen uit een 'hoger' milieu was 0% blijven zitten, in de 1ste nòch in de 2de. In volgorde van de andere 5 groepen liep dit percentage op via 7, 12, 17, 22 tot 27%. Dit laatste percentage (ongeschoolde arbeiders) was de som van 19% die in de 1ste, 6% die in de 2de en 2% die beide klassen twee keer moesten doen.
Het verwijzen naar BLO-scholen vertoont over deze 6 milieu-groepen een stijging van 0% tot 67%. Dat wil zeggen: van de kinderen op BLO-scholen komt 67% uit gezinnen van ongeschoolde arbeiders.

Lees ook: **'Buitenspel op school en in de maatschappij'** (Van Gennep).

stichting - steunfonds praktisch humanisme

maartaktie 1972

Het verschil tussen 'de' en 'het' is soms eindeloos groot
Om te bewijzen dat het verschil tussen de lidwoordjes 'de' en 'het' onpeilbaar groot kan zijn, hoef je ze maar voor het woord 'mens' te zetten. Zoals bijna alles in onze wereld — waar zelfs in Maoistisch China een geschoolde arbeider bijna twee keer zoveel verdient als een ongeschoolde — kun je ook het onderscheid tussen 'de mens' en 'het mens' in een geldbedrag uitdrukken. Het is een verschil van miljoenen, van miljarden.

Het Humanistisch Verbond wil 'het mens' een — laten we het woord maar ongecompliceerd gebruiken — **gelukkiger** leven geven. Dat kan alleen maar lukken als het Humanistisch Verbond 'de mens' wezenlijk van dienst kan zijn. Wie 'de mens' vooruit wil helpen heeft miljoenen nodig.

Zoals u weet is de stichting Steunfonds Praktisch Humanisme ononderbroken in de weer om zoveel mogelijk geld binnen te brengen. Het is daardoor een van de inhaligste instellingen van ons land. Maar de middelen die zij verwerft, zijn geheiligd door het doel.

Verandering van wijs doet geven
Natuurlijk zou het Steunfonds aan iedereen, die daarvoor in aanmerking komt, periodiek een berichtje kunnen sturen luidend: 'We hebben geld nodig voor een humanisme van de daad, wilt u even dokken?' Of iets van die aard. Maar als ons verzoek om geld steeds maar in dezelfde woorden werd gesteld, zou het op den duur zelfs u gaan irriteren. Dat is net als met de belasting. Je weet dat het goed is als je die betaalt, maar de manier waarop erom gevraagd bezorgt veel mensen een licht gevoel van irritatie. Daarom benadert het Steunfonds de onmisbare gevers elke keer op een andere manier. Dat is gewoon een vorm van beleefdheid.

Maartaktie per presentatie . . . doos
Deze keer krijgen zoveel mensen, als het inzamelingsbudget toelaat, een 'doosje' toegestuurd. Het is een folder in de vorm van een soort bonbonverpakking. Op het 'deksel' staat: 'neem er gerust één voor uw rekening'. Wie op deze uitnodiging ingaat en toehapt, neemt een samenlevingsprobleem voor zijn of haar rekening. Een van de vele problemen, waarmee het Humanistisch Verbond zich op een of andere manier bezighoudt. Dat is het speciale van deze aktie. Die is erop gericht de mensen zoveel mogelijk persoonlijk bij het probleem-van-hun-keus te betrekken. Weer vergelijken we het even met belasting betalen.
Daarbij geef je — gedwongen weliswaar — geld aan een instantie, in de wetenschap dat het nodig is. Maar je realiseert je toch niet duidelijk dat je voor dat geld iets koopt. Dat het aanslagbiljet hetzelfde is als een te betalen rekening. Zo'n belasting-rekening zou er eigenlijk ongeveer zo moeten uitzien:
Voor aan uw kinderen te geven onderwijs
f 89,95
Voor uw vervoer aan te leggen rijweg *f* 53,78
Voor de bescherming van uw eigendom
f 34,04
enz.
Je zou dan misschien sommige prijzen aan de hoge kant vinden, maar toch minder neiging hebben op alle bedragen te beknibbelen, wat de doorsneebelastingbetaler nu wel doet.

Ziet u: dáárom vraagt het Steunfonds deze keer niet om uw bijdrage voor praktisch Humanisme, maar nodigt het u uit u te engageren met bepaalde problemen. Het probleem uit de 'presentatiedoos' nemen is een symbolisch gebaar. U koopt het als het ware.

Koop en . . . verkoop
De 'problemen-presentatiedoos' heeft een nog belangrijker funktie. Goed beschouwd is elke cent, die het Steunfonds moet uitgeven om twee cent te verwerven een beetje zonde van het geld. De geldinzamelingsaktiviteiten van het Steunfonds zijn hierdoor beperkt. Ze gaan niet verder dan de polstok van haar budget lang is. Daarom wil het Steunfonds zo graag dat elke gever zich tegelijk ontpopt als inzamelaar. Als dat gebeurt, betekent het een vermenigvuldiging van haar budget met duizenden. Om nu gevers te stimuleren inzamelaars te worden, wordt hen de 'presentatiedoos' ter hand gesteld. Iedereen die dit doosje heeft, moet eerst kopen en dan . . . verkopen. Problemen verkopen. Dat kan op een speelse manier. Dat kan aan kennissen en kollega's. Dat kan op bijeenkomsten. Dat kan tijdens de lunchpauze op kantoor.
Op die manier kan elk 'doosje' met problemen erg veel geld opbrengen. Geld voor het werk van het Humanistisch Verbond in Nederland.

Zorg dat u in het bezit komt van presentatiedoosjes. U kunt ze aanvragen bij het Steunfonds in Amersfoort. En werk dan met de doosjes. Verkoop er problemen uit. Zo duur mogelijk. Het mooiste is als mensen zich op een probleem abonneren. Dan machtigen ze de bank of giro maandelijks automatisch een bedrag over te schrijven op giro 6168 van het Steunfonds. Om het probleem van hun keus uit de wereld te helpen. Om het Humanistisch Verbond in staat te stellen 'de mens' van dienst te zijn. 'Opdat 'het mens' er wijzer, beter, vrijer . . . gelukkiger van wordt.'

Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme
Paulus Buyslaan 23
Amersfoort
postgiro 6168
bank Amro Bank Amersfoort
telefoon:
overdag 03490 - 16474
's avonds 020 - 136629

Humanistisch Verbond - 15 april 1972